

บทที่ 5

บทสรุปและข้อ เสนอแนะ

5.1 บทสรุป

การเปิดเผยข้อเท็จจริงในคดีอาญาก่อนพิจารณา เป็นกระบวนการหนึ่งของวิธีพิจารณาคดีอาญา ซึ่งมุ่งค้นหาข้อเท็จจริงก่อนพิจารณาคดีของศาล โดยคู่ความฝ่ายหนึ่งสามารถที่จะรับทราบข้อเท็จจริง เรื่องราว หรือพยานหลักฐานต่างๆ เกี่ยวกับคดีจากคู่ความอีกฝ่ายหนึ่ง โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญเพื่อให้การดำเนินคดีอาญามุ่งไปสู่การค้นหาความจริงอย่างถูกต้องและเป็นธรรม ซึ่งภาษาอังกฤษใช้คำว่า Pre-trial Discovery หรือ Discovery อันหมายถึงกระบวนการเปิดเผยข้อเท็จจริงในคดีอาญาก่อนพิจารณา เช่นเดียวกันนั่นเอง

การเปิดเผยข้อเท็จจริงในคดีอาญาก่อนพิจารณา ในประเทศสหรัฐอเมริกา นั้นมีสาเหตุสืบเนื่องมาจากการที่การดำเนินคดีอาญาได้ยึดถือระบบกล่าวหาเช่นเดียวกับประเทศอังกฤษ ซึ่งถือว่าการดำเนินคดีอาญาเป็นการต่อสู้คดีกันระหว่างคู่ความ 2 ฝ่าย อันได้แก่พนักงานอัยการซึ่งกระทำการในนามตัวแทนของรัฐ ในฐานะเป็นตัวแทนของผู้เสียหายฝ่ายหนึ่ง กับจำเลยหรือทนายจำเลยอีกฝ่ายหนึ่ง และคู่ความทั้งสองฝ่ายนี้มีโอกาสในการต่อสู้คดีโต้แย้งคัดค้านได้อย่างเท่าเทียมกัน ในข้อนี้ เป็นผลให้กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของสหรัฐอเมริกาที่ยึดถือต่อเนื่องมาจากประเทศอังกฤษแต่ดั้งเดิมนั้น ไม่มีกระบวนการเปิดเผยข้อเท็จจริงในคดีอาญาก่อนพิจารณาแต่อย่างใด และฝ่ายผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่อาจที่จะเข้าถึงรู้ ตรวจสอบข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานที่อยู่ในความครอบครองของพนักงานอัยการได้ เพราะเห็นว่าเป็นการขัดต่อกฎหมาย Common Law ดังเดิม¹

¹ คดี People exrel Lemon V. Supreme Court 1927

ต่อมานักวิชาการและนักกฎหมายเริ่มมองเห็นว่า รูปแบบของการดำเนินคดีอาชญากรรมระบบกล่าวหาที่ถือว่าอัยการเป็นคู่คดีเท่าเทียมกับจำเลยนั้น ในความเป็นจริงหาเป็นเช่นนั้นไม่ ความเท่าเทียมกันตรงเป็นเพียงภาพในทางทฤษฎีเท่านั้น ส่วนภาพของการดำเนินคดีอาชญากรรมในทางปฏิบัติกลับเป็นการต่อสู้อย่างไม่เท่าเทียมกันระหว่างพนักงานอัยการในฐานะเจ้าพนักงานตัวแทนของรัฐซึ่งมีกลไกในการแสวงหาพยานหลักฐานมากมาย กับจำเลยซึ่งมักจะเป็นคนยากจนและคอยการศึกษา ขาดเครื่องมือเครื่องมือและความรอบรู้ในการแสวงหาพยานหลักฐานที่เกี่ยวเนื่องกับความผิดที่ถูกลกล่าวหา เมื่อจำเลยอยู่ในสภาพที่คดกว่ารัฐในฐานะและโอกาส แล้วยังไม่สามารถล่วงรู้ได้ว่าพยานหลักฐานที่พนักงานอัยการจะใช้อย่างต่อศาลเพื่อพิสูจน์ความผิดของเขานั้นมีประการใด และมีความถูกต้องแท้จริงเพียงใด หากไม่ตรงต่อความจริงและจำเลยไม่มีโอกาสรู้ล่วงหน้าเพื่อจะโต้เถียงพยานหลักฐานมาสู้กับกลางกรณีเช่นนั้น ย่อมเป็นการกระทบกระเทือนต่อสิทธิของจำเลยที่จะได้รับการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรม (fair trial) และเป็นอุปสรรคต่อการค้นหาความจริงเป็นอย่างยิ่ง ด้วยเหตุนี้ ในประเทศสหรัฐอเมริกาจึงได้มีการนำเอากระบวนการเปิดเหยื่อเท็จจริงในคดีอาชญากรรมก่อนพิจารณา (Discovery) มาใช้ โดยมุ่งถึงสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยที่จะสามารถเข้าถึงดู ตรวจสอบพยานหลักฐานที่อยู่ในความครอบครองของพนักงานอัยการได้ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้การดำเนินคดีอาชญากรรมมุ่งไปสู่การค้นหาความจริงอย่างเป็นธรรม ทั้งนี้โดยมีแนวความคิดพื้นฐานมาจากหลักการสำคัญของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาชญากรรมว่า ผู้ต้องหาหรือจำเลยมีสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรม (fair trial) และเป็นหน้าที่ของรัฐที่จะต้องให้หลักประกันดังกล่าวแก่ผู้ต้องหาหรือจำเลย ซึ่งกระบวนการเปิดเหยื่อเท็จจริงในคดีอาชญากรรมก่อนพิจารณาดังกล่าวนี้ เริ่มได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางในอเมริกาต่างๆของสหรัฐอเมริกา เนื่องจากเห็นว่าการให้โอกาสผู้ต้องหาหรือจำเลยได้เข้าถึงข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานที่อาจทำให้ประเด็นในคดีกระຈ้างขึ้น ย่อมจะเป็นการส่งเสริมให้มีการเสนอข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานที่สมบูรณ์เข้าสู่การพิจารณาคดีของศาล อันเป็นการลดโอกาสของความผิดพลาดที่จะเกิดจากพยานหลักฐานเท็จ และหลักการระระของการดำเนินคดีอาชญากรรมที่ถือว่าเป็นการต่อสู้ เพื่อให้การดำเนินคดีอาชญากรรมมุ่งไปสู่การค้นหาความจริงอย่างเป็นธรรม ซึ่งในระยะเริ่มแรก การเปิดเหยื่อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานในคดีก่อนพิจารณาคดีศาลหรือผู้พิพากษาชั้นต้นถือว่าเป็นผู้มีบทบาทสำคัญยิ่งในการค้นหาหลัก หลักต่างๆ โดยอาศัย

โอกาสในคดีตัวอย่างที่วินิจฉัยเป็นบรรทัดฐานสืบต่อกันมา จวบจนได้รับการบัญญัติหลักเกณฑ์ไว้ เป็นลายลักษณ์อักษรใน Federal Rules of Criminal Procedure และในกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของมลรัฐต่างๆ ทั้งใน A.B.A. Standard Discovery and Procedure Before Trial ของเนติบัณฑิตยสภาอเมริกันก็ได้กำหนดหลักเกณฑ์ให้เห็นเป็นแนวทางไว้ ทั้งนี้โดยขึ้นอยู่กับคำร้องขอของผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นสำคัญ

นอกเหนือจากหลักเกณฑ์ดังกล่าวข้างต้น ศาลสูงสหรัฐอเมริกายังได้พัฒนาขอบเขตของการเปิดเผยข้อเท็จจริงในคดีอาญาก่อให้เกิดการขยายรวมไปถึงกรณีที่ต้องเปิดเผยของผู้ต้องหาหรือจำเลยที่จะได้รับการเปิดเผยตามหลักเกณฑ์ Due Process of Law ด้วย กล่าวคือถือเป็นหลักการว่า พนักงานอัยการที่นำที่ตามกฎหมายที่จะต้องแจ้งหรือเปิดเผยข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานที่เป็นคุณสมบัติของผู้ต้องหาหรือจำเลยในการต่อสู้คดีเสมอ หากว่าพยานหลักฐานนั้นมีความสำคัญถึงขนาดอาจทำให้คดีของคดีเปลี่ยนแปลงไปได้ ทั้งนี้ไม่ว่าจะต้องสำคัญถึงขนาดต้องสามารถพิสูจน์ได้ว่าจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์เท่านั้น แต่เป็นพยานหลักฐานที่อาจทำให้จำเลยมีเหตุบรรเทาโทษหรือลดโทษ ก็ถือว่ามีความสำคัญเพียงพอถึงขนาดทำให้พนักงานอัยการยื่นคำร้องเปิดเผยให้จำเลยทราบเสมอ แม้จำเลยจะมีคำร้องขอก็ตาม ซึ่งหน้าที่ดังกล่าวนี้ถือเป็นหน้าที่ของพนักงานอัยการตามบทบัญญัติรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมครั้งที่ 5 (Fifth Amendment) และ 14 (Fourteenth Amendment) ที่ชี้ชัดแล้วว่า การดำเนินคดีอาญาจะต้องเป็นกระบวนการที่ชอบด้วยกฎหมาย (Due Process of Law) และผู้ต้องหาหรือจำเลยมีสิทธิตามรัฐธรรมนูญที่จะได้รับการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรม ซึ่งพนักงานอัยการในฐานะเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ มีหน้าที่จะไม่กระทำการหรือละเว้นกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งอันเป็นการละเมิดสิทธิดังกล่าวของผู้ต้องหาหรือจำเลย

มีข้อสังเกตว่าตาม Federal Rules of Criminal Procedure Rule 16 ของสหรัฐอเมริกาเมื่อก่อนที่การแก้ไข ไล้บัญญัติหลักเกณฑ์ในศาลเป็นผู้มีบทบาทสำคัญที่อาจมีคำสั่งให้พนักงานอัยการอนุญาตให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยเข้าตรวจดูและคัดถ่ายเอกสาร พยานหลักฐานที่อยู่ในความครอบครองของพนักงานอัยการไปตามคำร้องขอของผู้ต้องหาหรือจำเลย และขึ้นอยู่กับดุลพินิจของศาลเป็นสำคัญว่าจะอนุญาตหรือไม่ แต่ภายหลังจากที่มีการแก้ไขปรับปรุงใหม่ ก็ได้เปลี่ยนหลักการดังกล่าวให้เห็นว่า กระบวนการเปิดเผยข้อเท็จจริง

ในคดีอาญาก่อนพิจารณา สมควรเป็นเรื่องที่จะบังคับใช้เฉพาะระหว่างคู่ความด้วยกันเอง และขึ้นอยู่กับการศึกษาโดยสมัครใจมากกว่า ศาลพยายามจะไม่เข้าไปเกี่ยวข้อ หรือ เกี่ยวข้องให้น้อยที่สุด เช่น กรณีข้อโต้แย้งเกี่ยวกับข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานว่าจะ ต้องเปิดเผยหรือไม่ หรือที่เกี่ยวกับคำร้องขอเพื่อให้ศาลมีคำสั่งคุ้มครอง (protective order) และหากปรากฏว่าไม่ว่าเวลาใดๆ ถ้าคู่ความไม่ปฏิบัติตามหน้าที่ และความ รับผิดชอบในการเปิดเผยข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานแล้ว ศาลก็มีดุลพินิจที่จะมีคำสั่งให้ คู่ความฝ่ายที่ไม่ปฏิบัติตามนั้น เปิดเผยหรืออนุญาตให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่ง เข้าตรวจดูได้ หรือให้เลื่อนการเปิดเผยออกไป หรือห้ามนำข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานที่ไม่ยอมเปิดเผยนั้นมาเป็นพยาน รวมทั้งอาจมีคำสั่งใดๆ เพื่อความเหมาะสมตามควรแก่กรณี เช่น อาจนำหลักการลงโทษฐานละเมิดอำนาจศาลมาใช้ลงโทษคู่ความที่ฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามคำร้อง ที่ขอให้เปิดเผย หรืออาจใช้ดุลพินิจยกฟ้องคดีหรือมีคำสั่งให้พิจารณาคดีใหม่ เว้นเสียแต่ กรณีที่มีพยานหรือหลักฐานอื่นที่สามารถแสดงถึงเจตนาถึงความผิดของผู้ต้องหาหรือจำเลยได้อยู่แล้ว

ในประเทศอังกฤษ กล่าวได้ว่าแทบไม่มีกระบวนการเปิดเผยข้อเท็จจริงในคดี อาญาก่อนพิจารณาเลย จะมีปรากฏให้เห็นอยู่บ้างก็เป็นไปอย่างจำกัดยิ่ง สาเหตุที่เป็น เช่นนี้เพราะเห็นกันว่า การให้เปิดเผยข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานในคดีอาญาก่อนพิจารณา นั้น เป็นสิ่งที่ขัดกับภูมิหลังของหลักกฎหมาย Common Law คือเป็นการขัดต่อ การดำเนินคดีอาญาในระบบกล่าวหาที่ยึดถือมาแต่ดั้งเดิมนั่นเอง

ส่วนในประเทศที่ใช้ระบบกฎหมาย Civil Law นั้น สืบเนื่องจากการ ดำเนินคดีอาญาไม่ที่ลักษณะของการต่อสู้ระหว่างคู่ความสองฝ่าย เช่นการดำเนินคดีอาญาใน ประเทศอังกฤษและสหรัฐอเมริกา หากแต่ศาลคือ อัยการคือ หรือแม้แต่นายกิติต่างมี หน้าที่ค้นหาความจริงในคดีอาญา ข้อนี้เองที่เป็นผลให้ประเทศที่ใช้ระบบกฎหมาย Civil Law ในภาคพื้นยุโรป ในส่วนที่เป็นการจัดทำสำนวนการสอบสวนและการรวบรวมพยาน หลักฐานต่างๆ ซึ่งภายหลังจากการสอบสวนเสร็จสิ้นแล้ว เปิดโอกาสให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยมีสิทธิที่จะขอเข้าตรวจดูสำนวนการสอบสวนและพยานหลักฐานต่างๆของพนักงานอัยการ ได้ทั้งหมด เช่นในประเทศเยอรมัน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของ เยอรมัน มาตรา 147 บัญญัติให้สิทธิแก่ทนายที่จะทำการตรวจพยานหลักฐานในสำนวนคดี

ก่อนพนักงานอัยการยื่นฟ้องต่อศาลได้ ยิ่งกว่านั้น ในชั้นฟ้องคดีต่อศาล คำฟ้องคดีอาญาของเยอรมันยังได้แสดงให้เห็นว่า จะต้องมีการเปิดเผยข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานในคดีอย่างสมบูรณ์ในข้อที่กล่าวหา รวมทั้งพยานหลักฐานทั้งหมดตลอดจนผลการสอบสวนด้วย ซึ่งข้อนี้แตกต่างไปจากคำฟ้องคดีอาญาของประเทศอังกฤษและสหรัฐอเมริกา ซึ่งจะมีการเปิดเผยในส่วนน้อยที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้

ในประเทศญี่ปุ่น ก็ได้บัญญัติหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการเปิดเผยข้อเท็จจริงในคดีอาญาก่อนพิจารณาไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 299 คือพนักงานอัยการและผู้ต้องหาหรือทนายความแต่ละฝ่ายจะต้องแจ้งให้คู่ความฝ่ายตรงข้ามทราบล่วงหน้าถึงชื่อและที่อยู่ของผู้ที่จะมาเป็นพยานถ้าหากมีการร้องขอ และในกรณีที่เอกสารหรือวัตถุพยานจะถูกนำเสนอสู่ศาลในชั้นพิจารณา คู่ความฝ่ายหนึ่งก็ต้องให้คู่ความฝ่ายตรงข้ามได้มีโอกาสตรวจสอบล่วงหน้า ในขั้นนี้มีข้อสังเกตว่า การเปิดเผยข้อเท็จจริงในคดีอาญาก่อนพิจารณาในประเทศที่ใช้ระบบกฎหมาย Civil Law เช่นเยอรมันและญี่ปุ่นนั้น ได้กำหนดหลักเกณฑ์ไว้เพียงให้เห็นเป็นแนวทางกว้างๆเท่านั้น หากกำหนดหลักเกณฑ์และข้อยกเว้นในรายละเอียดเช่นเดียวกับประเทศสหรัฐอเมริกาไม่ อย่างไรก็ดี สิ่งที่น่าประหลาดใจให้เห็นเหมือนกันในประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศที่ใช้ระบบกฎหมาย Civil Law เช่นเยอรมันและญี่ปุ่นก็คือ การการมีกฎหมายที่บัญญัติรับรองหลักเกณฑ์กระบวนการเปิดเผยข้อเท็จจริงในคดีอาญาก่อนพิจารณาไว้เป็นลายลักษณ์อักษรอย่างชัดเจน ถึงแม้ว่าประเทศสหรัฐอเมริกากับเยอรมันหรือญี่ปุ่นนั้นจะมีลักษณะของการดำเนินคดีอาญาที่แตกต่างกันก็ตาม

สำหรับประเทศไทย การดำเนินคดีอาญาดำเนินการเป็นระบบที่นำเอาหลักการค้นหาคำความจริงในคดีโดยเน้นที่บทบาทของศาลตามระบบกฎหมาย Civil Law มาใช้ เพื่อให้ศาลสามารถค้นหาความจริงได้อย่างกว้างขวาง ตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 171, 175, 228, 235 และในทางปฏิบัติก็ยอมรับหลักการค้นหาความจริงตามหลักการต่อสู้คดีของระบบกล่าวหา โดยถือว่าคู่ความมีสิทธิเท่าเทียมกันในการเสนอพยานหลักฐานของตนต่อศาลตามมาตรา 174 อย่างไรก็ดี ความเข้าใจในเรื่องการดำเนินกระบวนการวิธีพิจารณาความอาญาในประเทศไทยนี้ นักกฎหมายส่วนใหญ่ยังมีความเข้าใจว่าประเทศไทยคือการใช้การดำเนินคดีตามระบบกล่าวหาอย่างเคร่งครัด และในทางปฏิบัติ

ก็มีแนวโน้มเอียงไปในระบบกล่าวหาเช่นนั้น คือเป็นการต่อสู้กันทางกฎหมายระหว่างโจทก์กับจำเลยตั้งแต่ชั้นพนักงานสอบสวน อัยการ จนกระทั่งในศาล¹

ด้วยเหตุนี้ ในการค้นหาความจริงก่อนพิจารณาในชั้นของพนักงานสอบสวนนั้น ทั้งๆ ที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2(11), 131 ก็ได้แสดงให้เห็นว่า การสอบสวนจะต้องดำเนินไปโดยพนักงานสอบสวนต้องวางตัวเป็นกลาง และรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิดทั้งที่เป็นคุณและเป็นโทษแก่ผู้ต้องหา แต่ในทางปฏิบัติ พนักงานสอบสวนจะทำการสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานเน้นหนักไปในทางที่เป็นโทษแก่ผู้ต้องหา ส่วนที่เป็นคุณแก่ผู้ต้องหาจะงดเว้นหรือไม่ยอมรับรวบรวมไว้ในสำนวนการสอบสวน ทั้งนี้ลงเป็นเพราะความตั้งใจว่ากระบวนการวิธีพิจารณาความอาญาในประเทศไทยเป็นระบบกล่าวหาตนเอง² ส่วนพนักงานอัยการนี้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 143 ใบบัญญัติให้อำนาจพนักงานอัยการที่จะสั่งสอบสวนเพิ่มเติม หรือสั่งให้พนักงานสอบสวนส่งพยานมาให้ซักถามเพื่อส่งต่อไปได้ ประกอบกับระเบียบของกรมอัยการว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ. 2528 ได้กำหนดให้พนักงานอัยการมีความรอบคอบในการพิจารณาสำนวนคดี โดยให้พิจารณาพยานหลักฐานในคดีนี้ด้วยความระมัดระวังเสียก่อนว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิดหรือไม่ หากยังไม่แน่ชัดก็ให้ส่งสอบสวนเพิ่มเติมตามรูปคดี และหากเห็นว่าการซักถามพยานจะให้ความชัดเจนและรวดเร็วว่าการสอบสวนเพิ่มเติม ก็ให้พนักงานอัยการสั่งให้พนักงานสอบสวนส่งพยานคนใดมาให้ซักถามก็ได้³ แสดงให้เห็นอย่างเด่นชัดว่า ตามกฎหมายและระเบียบปฏิบัติดังกล่าว ให้อำนาจให้พนักงานอัยการมีความเป็นกลางวิสัยอย่างแท้จริง และให้อำนาจต่อการค้นหาข้อเท็จจริงอย่างกว้างขวาง ส่วนในทางปฏิบัติ พนักงานอัยการได้กำหนดตนเองว่าเป็นโจทก์ผู้ฟ้องร้องกล่าวหา ซึ่งส่งผลให้พนักงานอัยการต้องใช้ความระมัดระวังอย่างยิ่งขาคในการดำเนินคดีที่อยู่ในความรับผิดชอบ มิให้ผิดพลาดว่าเป็นเหตุให้ศาลยกฟ้อง ดังนั้น การฟ้องคดีหรือการว่าความของอัยการจึงกล่าวถึง

¹ กุลพล พลวัน, "บทบาทของพนักงานอัยการในการดำเนินคดีอาญา", วารสารอัยการ หน้า 36-37

² กุลพล พลวัน, เรื่องเดียวกัน, หน้า 37-38

³ ฎหมาย 115-116

เฉพาะสิ่งที่กล่าวหาว่าจำเลยกระทำผิด ปลอภัยให้การแสดงที่เป็นคุณแก่จำเลยเป็นหน้าที่ของจำเลย เช่นเดียวกับการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวน¹

อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันพนักงานอัยการได้เปลี่ยนแปลงบทบาทมาเป็นผู้คุ้มครองสิทธิเสรีภาพและผลประโยชน์ของจำเลยด้วย โดยพยายามค้นหาข้อเท็จจริงจากทุกฝ่ายทั้งที่เป็นคุณและเป็นโทษแก่ผู้ต้องหาหรือจำเลย² แต่อย่างไรก็ดี ด้วยเหตุที่พื้นฐานหน้าที่ของพนักงานอัยการต้องเป็นใจหลักฟ้องร้องกล่าวหาว่าจำเลยได้กระทำความผิดอาญา ซึ่งกรมอัยการได้กำหนดบทบาทของพนักงานอัยการไว้ว่า การปฏิบัติหน้าที่ในทางให้ความเป็นธรรมแก่คู่กรณีทุกฝ่ายไม่ว่าจะเป็นฝ่ายผู้เสียหาย ฝ่ายผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้น จำต้องมีชีวิตขึ้นอยู่กับภายในขอบข่ายแห่งอำนาจและหน้าที่ที่มีอยู่ ในขณะที่พนักงานอัยการกำลังปฏิบัติหน้าที่ของคู่ความด้วยการเป็นใจหลัก ก็ให้ทำหน้าที่ของใจหลักเพื่อรักษารูปคดีของคนด้วยความเคร่งครัด³

ประกอบกับพื้นฐานของการดำเนินคดีอาญาในประเทศไทยในทางปฏิบัติได้รับอิทธิพลจากระบบกล่าวหาซึ่งมีหลักการค้นหาความจริงโดยใช้หลักการต่อสู้คดีดังกล่าวมาแล้ว จึงทำให้พนักงานอัยการต้องใช้ความระมัดระวังอย่างมากในการดำเนินคดี ด้วยเหตุนี้ แม้พนักงานอัยการจะพยายามให้การปฏิบัติหน้าที่ที่มีความเป็นกลางวิสัยอย่างแท้จริง คือมุ่งค้นหาความจริงแท้ของเรื่องหรือความจริงในเนื้อหาโดยไม่เข้าข้างฝ่ายใดก็ตาม แต่พื้นฐานหน้าที่และขอบข่ายแห่งอำนาจหน้าที่ในการปฏิบัติดังกล่าว ย่อมจะส่งผลให้อัยการไม่มีแรงจูงใจที่จะค้นหาพยานหลักฐานที่เป็นคุณแก่ผู้ต้องหาหรือจำเลยมากกว่าตัวจำเลยเอง แต่โดยเหตุที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยในประเทศไทยก็อยู่ในสภาพที่ด้อยกว่ารัฐทั้งฐานะและโอกาสในการแสวงหาพยานหลักฐาน

¹ กุลพล พลวัน, "บทบาทของพนักงานอัยการในการดำเนินคดีอาญา", วารสารอัยการ, หน้า 39

² ฎีกาหน้า 117-120

³ ฎีกาหน้า 120

เพราะส่วนใหญ่ก็เป็นคนชาวจีนและค้อยการศึกษา ไม่มีกลไกในการแสวงหาพยานหลักฐานมาก เช่นรัฐ แล้วยังไม่สามารถล่วงรู้หรือตรวจสอบได้ว่าพยานหลักฐานที่พนักงานอัยการจะใช้อ้างต่อศาลเพื่อพิสูจน์ความผิดของเขานั้นมีประการใด และมีความถูกต้องแท้จริงเพียงใด เนื่องจากข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานในสำนวนการสอบสวนนั้นไม่มีอะไรเป็นหลักประกันว่ามีความถูกต้องสมบูรณ์ทุกประการ เพราะในการสืบสวนสอบสวนนั้นอาจมีการให้แต่งตั้งพยานหลักฐานเท็จปรักปรำจำเลยได้¹ ซึ่งหากมีพยานหลักฐานที่เป็นเท็จหรือไม่ตรงกับความเป็นจริง แต่จำเลยไม่มีโอกาสรู้ล่วงหน้าเพื่อจะได้เตรียมแสวงหาพยานหลักฐานมาสู้กลับ หรือมีพยานหลักฐานที่เป็นคุณแก่จำเลย แต่พนักงานอัยการมิได้นำเสนอต่อศาลไม่ว่าจะด้วยเหตุใดก็ตาม กรณีเช่นนี้ ผู้เขียนเห็นว่าข้อมติในการกระหนาบกระเทือนต่อความเที่ยงธรรมในการพิจารณาตัดสินจำเลยมีสิทธิจะได้รับ และเป็นอุปสรรคต่อการค้นหาความจริงเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งการเสริมสร้างความเป็นธรรมและแก้ไขอุปสรรคในกรณีเช่นนี้ ผู้เขียนเห็นว่าสามารถทำได้โดยเปิดโอกาสให้จำเลยได้ล่วงรู้หรือตรวจสอบพยานหลักฐานก่อนการพิจารณา รวมทั้งค้นหาพยานหลักฐานที่เป็นคุณในการต่อสู้คดีซึ่งอยู่ในความครอบครองของพนักงานอัยการด้วย แต่เมื่อพิจารณาอุปสรรคกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พุทธศักราช 2477 และระเบียบของกรมอัยการว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ. 2528 แล้วก็ไม่ปรากฏว่ามีบทบัญญัติมาตราใดหรือข้อกำหนดข้อใดที่จะเปิดช่องให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยสามารถเข้าล่วงรู้หรือตรวจสอบข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานที่อยู่ในความครอบครองของพนักงานอัยการก่อนพิจารณาได้ ซึ่งจากการที่ได้ศึกษาเรื่องกระบวนการเปิดเผยข้อเท็จจริงในคดีอาญาก่อนพิจารณาในประเทศต่างๆแล้วได้พบว่า ประเทศต่างๆที่นำมาศึกษานั้นไม่ว่าจะใช้ระบบกฎหมาย Common Law หรือ Civil Law ก็ล้วนแต่มีกระบวนการเปิดเผยข้อเท็จจริงในคดีอาญาก่อนพิจารณาคำตัดสินทั้งสิ้น ในรูปแบบและในระดับที่แตกต่างกัน ในประเทศที่ใช้ระบบกฎหมาย Civil Law ที่แม้การดำเนินคดีอาญาจะไม่มีลักษณะของการต่อสู้ระหว่างคู่ความสองฝ่าย และพบว่าอัยการและตำรวจมีความเป็นภาวะวิสัยอย่างแท้จริง² ก็ยัง

¹ ดูตัวอย่างคดี หน้า 66-72

² คณิต ฌ นลร, "วิธีพิจารณาความอาญาไทย : หลักกฎหมายกึ่งทางปฏิบัติที่ไม่ตรงกัน"

ใช้กระบวนการเปิดเผยข้อเท็จจริงในคดีอาญาก่อนพิจารณาค้นหาความจริง โดยมี
 บทกฎหมายในสิทธิกำหนดายที่จะนำการตรวจพยานหลักฐานในสำนวนคดีก่อนยื่นฟ้องต่อศาล เพื่อ
 ความแน่นอนว่าเป็นพยานหลักฐานที่ถูกต้อง ส่วนประเทศที่ยึดถือการดำเนินคดีอาญาในระบบ
 กล่าวหาที่มีลักษณะของการต่อสู้คดีระหว่างคู่ความสองฝ่ายเช่นประเทศอังกฤษและสหรัฐอเมริกา
 โดยเฉพาะประเทศสหรัฐอเมริกาได้ให้นำเอากระบวนการเปิดเผยข้อเท็จจริงในคดีอาญาก่อนพิจารณา
 มาใช้ โดยให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยสามารถถ่วงน้ำหนักหรือตรวจพยานหลักฐานที่อยู่ในความครอบ
 ครอบของพนักงานอัยการได้ เพื่อว่าหากพบพยานหลักฐานที่ไม่ถูกต้องตามความเป็นจริง ก็
 จะให้มีโอกาสแสวงหาพยานหลักฐานมาสู้กลับกลางไต่สวนที่ เพื่อให้ความจริงปรากฏขึ้นในการ
 พิจารณาของศาล

กษัตริย์ผู้เขียนจึงเห็นว่ากระบวนการเปิดเผยข้อเท็จจริงในคดีอาญาก่อนพิจารณาเป็น
 กระบวนการที่ดีและมีประโยชน์ เพราะช่วยส่งเสริมให้มีการนำพยานหลักฐานที่สมบูรณ์เข้าสู่การ
 พิจารณาของศาล อันเป็นการลดความผิดพลาดที่จะเกิดจากพยานหลักฐานเท็จ และทำให้
 เกิดความเท่าเทียมกันในการดำเนินคดีอาญาระหว่างพนักงานอัยการกับจำเลย ซึ่งจะส่งผล
 ให้การพิจารณาคดีอาญามุ่งไปสู่การค้นหาความจริงอย่างเป็นธรรม

อนึ่ง แม้ว่าจะมีข้อโต้แย้งเกี่ยวกับการนำเอากระบวนการเปิดเผยข้อเท็จจริงในคดี
 อาญาก่อนพิจารณามาใช้ทั้งที่โลกกล่าวมาแล้ว แต่เมื่อเปรียบเทียบผลดีผลเสียของกระบวนการ
 ดังกล่าวมาแล้ว ผู้เขียนก็มีความเห็นว่าประเทศไทยควรนำเอากระบวนการเปิดเผยข้อเท็จจริง
 ในคดีอาญาก่อนพิจารณามาประยุกต์ใช้ เพื่อส่งเสริมการค้นหาความจริงในคดีอาญาให้ถูกต้องสม-
 บูรณ์มากที่สุด ซึ่งจะก่อให้เกิดผลดีต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญามากกว่าผลเสีย ส่วนข้อ
 เสียของกระบวนการที่อาจจะเกิดขึ้นได้เมื่อนำมาใช้ โดยเฉพาะในข้อที่หาว่าผิดกันว่าการ
 ผู้ต้องหาหรือจำเลยทราบชื่อของพยานของรัฐก่อนการพิจารณาแล้ว ก็อาจจะไปทำการข่มขู่พยาน
 หรือทำให้พยานไม่สามารถมาให้การได้นั้น ผู้เขียนเห็นว่าในการนำเอากระบวนการดังกล่าว
 มาใช้ ก็จะต้องคำนึงถึงปัจจัยอื่นประกอบด้วย ทั้งสภาพทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม
 และระบบกฎหมายตลอดจนแนวโน้มนโยบายทางอาญาของไทย ซึ่งเมื่อพิจารณาเห็นว่าปัจจัยต่างๆ
 เหล่านี้ น่าจะก่อให้เกิดผลดีที่หาว่าผิดกันได้ง่ายกว่าประเทศอื่นที่ใช้กระบวนการดังกล่าวอยู่
 เพราะปัจจัยแวดล้อมต่างๆเหล่านี้แตกต่างไปจากประเทศไทยแล้ว ผู้เขียนก็เห็นว่าในกรณี
 ของการเปิดเผยข้อเท็จจริงและผู้ต้องหาของพยานของรัฐได้ควรนำมาใช้ เพราะมีผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพ

ของบุคคลนอกคดี แต่ในกรณีอื่นนั้นก็ต้องพิจารณาว่า หากรัฐไม่มีผลประโยชน์อันใดที่จะต้อง
 ปกปิด ก็สมควรให้เปิดเผยให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยทราบ ซึ่งขอบเขตของข้อเท็จจริงหรือพยาน
 หลักฐานใดอาจเปิดเผยได้หรือไม่ สหรัฐอเมริกาก็ได้กำหนดแสดงให้เห็นเป็นตัวอย่างมาแล้ว

5.2 ข้อเสนอแนะ

จากการที่ได้ศึกษาและวิเคราะห์ถึงลักษณะ ขอบเขต และแนวความคิด ตลอดจน
 หลักเกณฑ์ของการเปิดเผยข้อเท็จจริงในคดีอาญาก่อนพิจารณา ประกอบกับปัญหาและอุปสรรค
 ทั้งข้อสนับสนุนและข้อโต้แย้งคัดค้านการนำเอากระบวนการเปิดเผยข้อเท็จจริงในคดีอาญาก่อน
 พิจารณามาใช้ดังกล่าวมาในบทที่ 1 ถึงบทที่ 4 แล้วนั้น ในส่วนนี้ ผู้เขียนขอหยิบยก
 ประเด็นที่เห็นว่าควรค่าแก่การพิจารณามากกว่า เป็นข้อสังเกตและ ข้อเสนอให้เห็น เพื่อจะ
 ได้เป็นแนวทางสำหรับการพิจารณาและวางหลักเกณฑ์ในทางปฏิบัติที่เหมาะสมสำหรับประเทศไทย
 ต่อไป

1. เป้าหมายของการดำเนินคดีอาญาก็คือ การค้นหาความจริง และการค้น
 หาความจริงในคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยนั้น จะเห็นได้ว่า
 เป็นการนำเอาลักษณะการดำเนินคดีอาญาของประเทศตะวันตกมาเป็นแบบอย่าง และได้นำ
 เอาทั้งหลักการค้นหาความจริงโดยผู้ความตามระบบกฎหมาย Common Law และหลักการค้น
 หาความจริงโดยศาลของประเทศที่ยึดถือระบบกฎหมาย Civil Law มาใช้ ซึ่งผลของ
 การนำเอาลักษณะการดำเนินคดีอาญาของทั้งสองระบบนี้มาใช้ ได้แสดงให้เห็นผลประการหนึ่ง
 ว่า บุคคลกรในกระบวนการยุติธรรมไม่ว่าพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หมายความ
 และศาล ล้วนมีส่วนในการค้นหาความจริงในคดีอาญา แต่สิ่งที่ปรากฏให้เห็นในทางปฏิบัติ
 โดยเฉพาะการปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับงานคดีของพนักงานสอบสวนในปัจจุบัน พนักงานสอบสวน
 มักจะทำการสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานเป็นหลักไปในทางที่เป็นโทษแก่ผู้ต้องหา ส่วนที่เป็น
 คุณแก่ผู้ต้องหาจะงดเว้นหรือไม่ยอมรับรวบรวมไว้ในสำนวนการสอบสวน ซึ่งการที่พนักงาน
 สอบสวนปฏิบัติเช่นนี้ ผู้เขียนเห็นว่าน่าจะเป็นการขัดต่อหลักการค้นหาความจริงในคดีอาญา
 อย่างยิ่ง เพราะบทบาทของพนักงานสอบสวนในการปฏิบัติหน้าที่สอบสวนคดีนั้น สิ่งสำคัญที่
 จะต้องพิจารณาคือ การตรวจสอบว่าความจริงในเรื่องนั้นๆเป็นอย่างไร ซึ่งพนักงานสอบสวน
 ส่วนนี้ก็ต้องวางตนเป็นกลาง และทำหน้าที่ค้นหาความจริงในคดีให้ปรากฏ ในการสอบสวน
 รวบรวมข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานนั้น พนักงานสอบสวนก็ต้องรวบรวมข้อเท็จจริงและ

พยานหลักฐานทุกชนิดทั้งที่เป็นคุณและเป็นโทษแก่ผู้ต้องหา มิใช่เป็นการสอบสวนที่เน้นหนักไป
 ในทางรวบรวมพยานหลักฐานเฉพาะที่เป็นโทษแก่ผู้ต้องหาเพียงด้านเดียว ดังนั้น เพื่อให้
 เป็นการสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการเปิดเผยข้อเท็จจริงในคดีอาญาก่อนพิจารณาคดี และ
 ก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่กรณีเข้าตรวจสอบความถูกต้องของข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐาน
 รวมทั้งต้องตามหลักการค้นหาความจริงในคดีอาญา ผู้เขียนจึงเห็นว่า น่าจะมีการ
 พิจารณาบทวนเปลี่ยนแปลงบทบาทของพนักงานสอบสวนในการค้นหาความจริงในคดีอาญาเสีย
 ใหม่ และควรยกเลิกหรือแก้ไขเปลี่ยนแปลงข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยที่ 1/2498 ที่วาง
 ระเบียบไม่ให้พนักงานสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานของผู้ต้องหาเสียด้วย ทั้งนี้โดยพนักงาน
 สอบสวนจะต้องระลึกอยู่เสมอว่า การดำเนินคดีอาญานั้นมีเป้าหมายที่สำคัญคือต้องค้นหาความ
 จริงให้ปรากฏ มิใช่เป็นการต่อสู้คดีระหว่างคู่ความ และในการปฏิบัติหน้าที่นั้น พนักงาน
 สอบสวนก็จักต้องวางตัวเป็นกลาง ดำเนินคดีไปด้วยความรอบคอบและเที่ยงธรรม ทั้งใน
 การรวบรวมข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานนั้น ก็จะต้องรวบรวมพยานหลักฐานที่เป็นประโยชน์
 แก่ผู้ต้องหาหรือจำเลยด้วย ซึ่งการสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานที่เป็นคุณแก่ผู้ต้องหาหรือ
 จำเลยนี้ ผู้เขียนเห็นว่าประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2(11) และ
 มาตรา 131 ก็มีบัญญัติเปิดช่องให้กระทำได้อยู่แล้ว ทั้งมาตรา 138 ก็มีบัญญัติให้พนักงานสอบสวน
 มีอำนาจสอบสวนเพื่อทราบถึงความเป็นมาแห่งชีวิต และความประพฤติเป็นอาชญาของผู้ต้องหา
 ซึ่งเป็นการแสดงว่าพนักงานสอบสวนต้องรวบรวมพยานหลักฐานทั้งที่เป็นผลร้ายและผลดีแก่ผู้
 ต้องหา รวมทั้งข้อเท็จจริงอื่นๆที่จะเป็นประโยชน์ในการดำเนินคดีต่อไปของพนักงานอัยการ
 เพื่อให้พนักงานอัยการจะสามารถใช้แถลงข้อกล่าวหาเพื่อประกอบการพิจารณาของศาล ในการที่
 จะพิพากษาลงโทษได้อย่างเหมาะสมกับตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยและความผิดที่เขาได้กระทำไป
 ดังนี้ จึงจะเป็นการสอดคล้องกับหลักการพิจารณาคดีอาญา ที่มุ่งค้นหาความจริงในคดี
 เป็นสำคัญ

2. ในส่วนการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการนั้น มีข้อพิจารณาว่า ฐานะ
 และหน้าที่ของพนักงานอัยการนั้น ไม่เพียงเฉพาะเป็นผู้คุ้มครองส่วนได้เสียของสังคมเท่านั้น
 หากแต่ยังมีหน้าที่ให้ความคุ้มครองสิทธิหรือส่วนได้เสียของผู้ต้องหาหรือจำเลยในฐานะที่เป็นส่วน
 หนึ่งของสังคมด้วย ดังนั้น ในการดำเนินคดีของพนักงานอัยการ พนักงานอัยการก็จะ
 ต้องดำเนินคดีด้วยความรอบคอบและเที่ยงธรรม และจะต้องคงไว้ซึ่งความเป็นภาวะวิสัย

อย่างแท้จริง หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ จะต้องไม่แสดงบทบาทเป็นคู่ความฝ่ายตรงข้ามกับผู้ต้องหาหรือจำเลยในเนื้อหาแห่งคดี และถึงแม้จะถือว่าพนักงานอัยการเป็นคู่ความในคดีที่อยู่ฝ่ายตรงข้ามกับผู้ต้องหาหรือจำเลย ก็จะต้องเข้าใจว่าเป็นเพียงความหมายในทางเทคนิคเท่านั้น ในการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานอัยการนั้น ประการสำคัญอย่างหนึ่งซึ่งต้องระลึกอยู่เสมอก็คือ จะต้องค้นหาความจริงเกี่ยวกับการกระทำความผิดทั้งในทางข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายเกี่ยวกับตัวผู้กระทำความผิด ฐานะและหน้าที่ของพนักงานอัยการมิใช่เป็นเพียงฟ้องบุคคลที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดเพื่อให้ศาลลงโทษเท่านั้น หากแต่ยังมีหน้าที่ให้ความเป็นธรรมแก่ผู้ต้องหาหรือจำเลยในกรณีที่เขาควรจะได้รับประโยชน์จากข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานที่เป็นคุณแก่เขาในการประกอบการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลด้วย ไม่ว่าจะเป็นการพิจารณาพิพากษาลงโทษจำเลยให้เหมาะสมกับตัวผู้กระทำและความผิดที่กระทำลง (หรือในการพิพากษายกฟ้องหรือรอการลงโทษจำเลย เหล่านี้ล้วนเป็นสิ่งที่พนักงานอัยการพึงมีหน้าที่กระทำ อันเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งต่อการอำนวยความยุติธรรม ซึ่งพนักงานอัยการในฐานะที่เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐพึงหมิ่นย่นให้แก่ผู้ต้องหาหรือจำเลยและสังคม โดยเฉพาะพยานหลักฐานที่มีตัวความสำคัญต่อการพิสูจน์ว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิดหรืออาจทำให้จำเลยมีเหตุบรรเทาโทษหรือลดโทษนั้น ควรถือเป็นสิทธิเด็ดขาดของจำเลยที่รัฐมีหน้าที่ต้องแจ้งหรือเปิดเผยให้จำเลยทราบเสมอแม้จำเลยจะมิได้ร้องขอก็ตาม เพราะรัฐเองก็ไม่มีผลประโยชน์อันใดที่จะปกปิดข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานที่เป็นคุณแก่จำเลยในการต่อสู้คดี หากแต่มีหน้าที่ต้องให้หลักประกันแก่จำเลยว่าจะได้รับการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรมอีกด้วย

3. จากที่ได้ศึกษามาจะเห็นได้ว่า ทั้งประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศที่ซีกคือระบบกฎหมาย Civil Law เช่นเยอรมันและญี่ปุ่น ต่างก็มีบทบัญญัติหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการเปิดเผยข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานในคดีอาญา ก่อนพิจารณาไว้ในกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของตน สำหรับประเทศไทย ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของเราไม่เป็นบทบัญญัติมาตราใด หรือระเบียบปฏิบัติของกรมอัยการเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการก็ไม่มีข้อใดที่เปิดช่องให้มีการเปิดเผยข้อเท็จจริงในคดีอาญา ก่อนพิจารณาได้เช่นเดียวกับ

ประเทศสหรัฐอเมริกาหรือเยอรมันและญี่ปุ่น ทั้งในทางปฏิบัติก็ไม่เคยปรากฏว่ามีการเปิดเผยข้อเท็จจริงในคดีอาญาให้จำเลยทราบก่อนการพิจารณาต่ออย่างไร ซึ่งผู้เขียนเห็นว่า หากหากไม่มีกฎหมายหรือระเบียบปฏิบัติใดเปิดช่องให้สามารถกระทำได้แล้ว ก็คงไม่อาจนำเอากระบวนการดังกล่าวนี้มาใช้ได้ ดังนั้น ผู้เขียนจึงเห็นว่าประเทศไทยสมควรที่จะแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยนำเอากระบวนการเปิดเผยข้อเท็จจริงในคดีอาญาก่อนพิจารณามาใช้ เพราะเมื่อพิจารณาดังกล่าวถึงความเที่ยงธรรมในการดำเนินคดี และหลักการพิจารณาคดีที่มุ่งตรวจสอบค้นหาความจริงในคดีอาญาดังกล่าวมาแล้ว จะเห็นได้ว่ากระบวนการเปิดเผยข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานในคดีอาญาก่อนพิจารณานี้ เป็นขั้นตอนหนึ่งที่จะสร้างความเที่ยงธรรมในการดำเนินคดีอาญาให้บังเกิดขึ้น ทั้งยังช่วยตรวจสอบความจริงหรือความแน่นอนของข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานที่พนักงานอัยการจะเสนอต่อศาล ว่า เป็นข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานที่ถูกต้องแท้จริงหรือไม่ อันเป็นเสมือนการตรวจสอบความถูกต้องของพยานหลักฐานอีกชั้นหนึ่ง รวมทั้งยังเป็นการสนับสนุนให้มีการนำข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานที่สมบูรณ์ที่สุดมาแสดง เพื่อลดโอกาสของความผิดพลาดในเรื่องข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานอันเป็นเหตุให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ และที่สำคัญที่สุดก็คือ เพื่อให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยที่จะถูกกระหนาบสิทธิและอยู่ในฐานะที่น้อยกว่ารัฐ ได้มีโอกาสที่จะทราบข้อเท็จจริงตลอดจนพยานหลักฐานต่างๆ เพื่อประโยชน์ในการต่อสู้คดีแก้ข้อกล่าวหาหรือข้อเท็จจริงที่เป็นผลร้ายได้ ซึ่งรัฐเองก็ไม่มีส่วนได้เสียหรือผลประโยชน์อันใดที่จะต้องปกปิดข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานที่เป็นประโยชน์แก่ผู้ต้องหาหรือจำเลย ซ้ำจะเดียวกัน กระบวนการเปิดเผยข้อเท็จจริงในคดีอาญาก่อนพิจารณานี้ก็ยังมีส่วนสำคัญในการลดบทบาทของคู่ความในการดำเนินคดีที่ถือว่าเป็นการต่อสู้คดีให้น้อยลง และหันมาให้องค์กรตุลาการที่เกี่ยวข้องในคดีทั้งทนายความ พนักงานสอบสวน หรือพนักงานอัยการ มุ่งแสวงหาความจริงในคดีอาญาให้มากยิ่งขึ้น อันเป็นการสอดคล้องกับวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายของการดำเนินคดีอาญา ซึ่งเรื่องนี้ในประเทศสหรัฐอเมริกาหรือเยอรมันและญี่ปุ่นก็ได้แสดงให้เห็นเป็นตัวอย่างแล้ว

อนึ่ง ในการนำเอากระบวนการเปิดเผยข้อเท็จจริงในคดีอาญาก่อนพิจารณามาใช้ในประเทศไทย ผู้เขียนมีความเห็นว่า จะยึดถือตามแนวทางแบบนิติของสหรัฐอเมริกาเป็นหลัก เพราะเห็นว่าประเทศไทยเราจะต้องรับเอากระบวนการดำเนินคดีอาญาของประเทศไทยใช้ระบบกฎหมาย Civil Law แบบนิติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความ-

อาญา แต่ในทางปฏิบัติที่ยังยึดถือรูปแบบการดำเนินคดีตามระบบกฎหมาย Common Law เช่นสหรัฐอเมริกาอยู่ และหากจะให้มีการเปิดเผยข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานในคดีอาญาก่อนพิจารณาคดี โดยให้สิทธิแก่ผู้ต้องหาหรือจำเลย, หมายความเข้าทำการตรวจดูสำนวนคดีก่อนยื่นฟ้องต่อศาลเช่นประเทศเยอรมันหรือญี่ปุ่น ก็เห็นว่าจะเป็นการริบควานเกินไปเกินกว่าที่วงการกฎหมายไทยและทางปฏิบัติของพนักงานอัยการที่ยังยึดแน่นอยู่ในระบบกล่าวหาของประเทศอังกฤษอย่างเคร่งครัดจะรับได้ เหตุผลอีกประการหนึ่งก็คือ การเปิดเผยข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานในคดีอาญาก่อนพิจารณาคดีในประเทศเยอรมันและญี่ปุ่นนั้น ก็บัญญัติให้สิทธิแก่ผู้ต้องหาหรือจำเลยหรือทนายความเข้าตรวจดูสำนวนคดีได้ในลักษณะกว้างๆ ไม่ชัดเจนแน่นอน ในขณะที่ประเทศสหรัฐอเมริกานั้นจะกำหนดหลักเกณฑ์ในเรื่องนี้ไว้อย่างชัดเจนโดยกำหนดถึงรายละเอียดของข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานที่จะเปิดเผยหรือยกเว้นไว้อย่างเด่นชัด ทั้งการเปิดเผยโดยพนักงานอัยการและผู้ต้องหาหรือจำเลย รวมทั้งยังกำหนดวิธีดำเนินการและสภาพบังคับตลอดจนแนวทางแก้ไขปัญหาที่อาจเกิดขึ้นไว้ด้วย ซึ่งหากประเทศไทยยึดถือตามแนวของประเทศเยอรมันหรือญี่ปุ่นในระยะเริ่มแรกเช่นนี้ ก็อาจก่อให้เกิดปัญหาขึ้นได้ว่า ข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานเรื่องไหน ขึ้นใจ สว. เปิดเผยหรือไม่ และควรมีวิธีปฏิบัติเป็นใด แต่ถ้าหากนำเอาหลักเกณฑ์แนวทางที่ประเทศสหรัฐอเมริกาแสดงให้เห็นไว้เป็นตัวอย่างมาใช้แล้ว ก็จะเป็นการป้องกันและแก้ไขปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นดังกล่าวนี้ได้

อย่างไรก็ดี ในการนำเอากระบวนการเปิดเผยข้อเท็จจริงในคดีอาญาก่อนพิจารณาคดีตามแนวทางของประเทศสหรัฐอเมริกามาใช้ในประเทศไทย ก็จะต้องคำนึงถึงปัจจัยอื่นๆ ประกอบด้วย เพราะสภาพทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และระบบกฎหมายตลอดจนแนวนโยบายทางอาญาของไทยยังแตกต่างไปจากประเทศสหรัฐอเมริกาอยู่ ดังนั้น ในการนำเอาแนวทางของประเทศสหรัฐอเมริกามาใช้ จึงอาจไม่จำเป็นต้องเดินตามแนวของสหรัฐอเมริกานิ่งหนืดเสียทีเดียว

ในขั้นนี้ ผู้เขียนขอเสนอข้อพิจารณาต่างๆ เกี่ยวกับการนำเอากระบวนการเปิดเผยข้อเท็จจริงในคดีอาญาก่อนพิจารณาคดีตามแนวความคิดของประเทศสหรัฐอเมริกามาใช้ในประเทศไทย มาเสนอแนะในประการสำคัญดังต่อไปนี้

1. ปัญหาว่าควรนำเอากระบวนการเปิดเผยข้อเท็จจริงในคดีอาญาก่อนพิจารณามาใช้ในความผิดประเภทใด

ผู้เขียนเห็นว่า ควรมีการนำมาใช้ในความผิดทุกประเภท ไม่จำกัดว่าเป็นความผิดอุกฉกรรจ์หรือลหุโทษ เพราะผู้กระทำผิดหรือผู้ต้องหาหรือจำเลยทุกคนมีความเสมอภาคกันในทางกฎหมาย ก็น่าจะได้รับประโยชน์และการคุ้มครองในทางกฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน ถ้าหากมีการเลือกเฉพาะความผิดบางประเภท ก็อาจจะมีผลกระทบต่อความรู้สึกและความเข้าใจที่ไม่ถูกต้องของประชาชนที่มีต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญา โดยเฉพาะตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยอาจจะมีความรู้สึกต่อต้านและมีอคติต่อระบบความยุติธรรม เพราะเชื่อว่าตนไม่ได้รับความเป็นธรรมในการดำเนินคดีก็เป็นได้

2. ปัญหาว่าควรนำเอากระบวนการเปิดเผยข้อเท็จจริงในคดีอาญาก่อนพิจารณามาใช้ในขั้นตอนใดของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

ผู้เขียนเห็นว่า ไม่ควรนำมาใช้ในชั้นของพนักงานสอบสวน เพราะตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทย อาจกล่าวได้ว่า ได้แยกอำนาจสืบสวนสอบสวนกับอำนาจฟ้องคดีต่อศาลออกจากกันอย่างเด็ดขาด ให้พนักงานสอบสวนทำหน้าที่สอบสวนและให้พนักงานอัยการทำหน้าที่ยื่นฟ้องคดีต่อศาล ซึ่งหากนำเอามาใช้ในชั้นพนักงานสอบสวนแล้ว ก็อาจก่อให้เกิดปัญหาต่างๆในการทำหน้าที่รวบรวมข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานในคดีของพนักงานสอบสวนได้ เพราะการสอบสวนยังไม่เสร็จสิ้น แต่ถ้าหากนำมาใช้ในชั้นของพนักงานอัยการก่อนที่พนักงานอัยการจะยื่นฟ้องต่อศาลน่าจะมีที่เหมาะสมและสมควรยิ่งกว่า เพราะเป็นชั้นก่อนภายหลังจากที่พนักงานสอบสวนได้ทำการสอบสวนเสร็จสิ้นและนำสำนวนมาเสนอให้พนักงานอัยการแล้ว ในชั้นนี้ขั้นตอนการเปิดเผยข้อเท็จจริงในคดีอาญาก่อนพิจารณาก็จะเริ่มขึ้น ซึ่งก็จะต้องใช้เวลาและโอกาสสำหรับการเข้าตรวจสอบข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานบ้างพอสมควร และการนำเอามาใช้ในชั้นตอนนี้ก็จะช่วยขจัดปัญหาต่างๆที่อาจเกิดขึ้นในชั้นของพนักงานสอบสวนได้ ไม่เป็นอุปสรรคหรือก่อให้เกิดความล่าช้าในการรวบรวมข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานของพนักงานสอบสวนแต่อย่างใด

อนึ่ง เมื่อพิจารณาฎีกาประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแล้วจะเห็นได้ว่า แม้ให้สิทธิผู้เสียหายฟ้องคดีอาญาได้เอง ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 28 แต่ที่ดีว่าการฟ้องคดีนั้นเป็นภาระหน้าที่ของรัฐ เพราะการกระทำผิดอาญาใดๆมิใช่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่เอกชนคนใดคนหนึ่งโดยเฉพาะเท่านั้น แต่มีผลกระทบต่อความสงบสุข ความมั่นคงปลอดภัยของสังคมด้วยเสมอ ผู้เสียหายเพียงกระทำการฟ้องคดีแทนรัฐเท่านั้น¹ ดังนั้น กฎหมายจึงบัญญัติให้อำนาจอัยการยื่นคำร้องขอเข้าร่วมเป็นโจทก์ในระชยะโลกอบคดีเสร็จเด็ดขาด (ยกเว้นคดีอาญาที่เป็นความผิดส่วนตัว ซึ่งเป็นเรื่องส่วนตัวของผู้เสียหายโดยแท้ รัฐไม่ประสงค์เข้าไปยุ่งเกี่ยวด้วย) แม้ในทางปฏิบัติพนักงานอัยการจะไม่เคยใช้อำนาจตามมาตรา 31 เข้าร่วมเป็นโจทก์เพื่อความคุ้มครองแก่คดีที่ผู้เสียหายเป็นโจทก์ฟ้องคดีอาญาเองเลยก็ตาม² แต่ถ้ามีการนำมาตรา 31 มาใช้ประโยชน์เมื่อใด ก็เป็นข้อที่ต้องพิจารณานำกระบวนการเปิดเผยข้อเท็จจริงในคดีอาญามาใช้ในคดีดังกล่าวด้วย เพราะถือว่ารัฐเข้าไปรับภาระหน้าที่แล้ว จึงต้องมีหน้าที่ให้ความเป็นธรรมในการพิจารณาคดีแก่จำเลยในคดีดังกล่าวด้วย ซึ่งเป็นข้อที่ควรได้รับการพิจารณาต่อไป

¹ กุลพล พลวัน, "บทบาทของพนักงานอัยการในการดำเนินคดีอาญา", วารสารอัยการ หน้า 45

² กุลพล พลวัน, เรื่องเดียวกัน, หน้า 46